

BIBLIJSKI ZONIMSKI FRAZEMI U HRVATSKOM, ČEŠKOM I POLJSKOM JEZIKU¹

Uvod

Biblija je kao najčitanija i najprevođenija knjiga svih vremena ostavila prepoznatljiv trag u kulturama zapadne civilizacije. Biblijski su postulati, ali i prispodobe motivirali i mnoge frazemske sveze različitih jezika pa i hrvatskoga, češkoga i poljskoga jezika.

Takvi se jezični izrazi ustaljene strukture, preuzeti iz prijevoda Biblije ili motivirani biblijskim prispodobama, parabolama, događajima ili simbolima, nazivaju biblijskim frazemima. S obzirom na bogat korpus biblijskih frazema u trima odabranim jezicima, posebna će se pozornost obratiti na frazeme sa zoonimskom sastavnicom ekscerpirane iz jednojezičnih, višejezičnih te frazeoloških rječnika odabranih jezika². Hipokorostične se zoonimske izvedenice ne navode kao inačice, npr. *ovca, ovčica; ovce, ovečka; owca, owieczka*.

Biblijska simbolika životinja prenosi se i na frazeološku razinu pa su tako dominantna obilježja pojedinih zoonima, kao i prispodobe u kojima se pojavljuju te slike vezane uz njih, zadržana u hrvatskim, češkim i poljskim frazemima.

Ovisno o zastupljenosti zoonima u biblijskim frazemima odabranih jezika, izdvajaju se tri osnovne skupine: zoonimi zastupljeni u biblijskim frazemima svih triju jezika, zoonimi zastupljeni u frazemima dvaju od triju analiziranih jezika i zoonimi u frazemima potvrđenima samo u jednom jeziku.

Posebno se analizira strukturni tip frazema i njihov ekvivalencijski odnos. Potpuno ekvivalentni frazemi imaju identičan leksički sastav, gramatičku strukturu, sliku, stilske odrednice, stil i jednako frazeološko značenje. Manja odstupanja u leksičkom sastavu i gramatičkoj strukturi svrstavaju frazeme u međusobno djelomično ekvivalentne frazeme (usp. Fink 1994: 144).

1.1. Zoonimi zastupljeni u biblijskim frazemima svih triju jezika

1.1.1. OVCA – OVCE – OWCA

Ovce i ovčice najzastupljenije su životinje u Bibliji i simbol su plahosti, nježnosti, krotkosti. Ta su obilježja potvrđena i u frazeologiji svih triju jezika. Istraživani korpus obuhvaća imeničke frazeme kojima se opisuje osoba koja je krenula lošim putem i pridržava se pogrešnih načela. Takvi su potpuno ekvivalentni frazemi: **(h)** *izgubljena (zabludjela, zalutala)*

¹ Tekst je izmijenjena i proširena verzija članka koji je pod naslovom Biblijski frazemi sa zoonimskom sastavnicom u hrvatskom, češkom i poljskom jeziku, objavljen u Zborniku Hrvatskoga društva za primijenjenu lingvistiku (ur. J. Granić) – *Semantika prirodnog jezika – metajezik semantike*, Zagreb – Split, 2005.

² U tekstu su označeni prema prvom slovu jezika (h), (č) i (p).

ovca i (č) *zbloudilá (bludná, ztracená) ovce* te (p) *blędna owca* kao primjer djelomične ekvivalencije. Motivirani su parabolom o izgubljenoj ovci (Mt 18, 12–13; Lk 15, 4–7) kao jednoj od triju prisposoba o Isusovu milosrđu u kojoj se Isus obraća riječima: „*Tko od vas, ako ima sto ovaca pa izgubi jednu, ne ostavi u pustinji devedeset i devet i ne ide za izgubljenom dok je ne nađe?*” (Lk 15, 1–7).

Krotkost ovce u Bibliji podrazumijeva savršenu pokornost Božjoj riječi (Isa 53, 7), a to je obilježje, svojstveno janjetu i ovčici, u hrvatskom i poljskom jeziku metaforički dodijeljeno samo ovci pa se pridjevskim poredbenim (h) frazomom *krotak kao ovca* i (p) frazomom *łagodny (potulny) jak owca (owieczka)* opisuje poslušna osoba.

Pridjevka je zoonimska izvedenica sastavnica potpuno ekvivalentnih imeničkih frazema (h) *vuk u ovčjoj koži*, (č) *vlk v rouše ovčím* i (p) *wilk w owczej skórze* u značenju ‘lice-mjerna osoba sklona dodvoravanju’ (usp. 1.1.4.).

Zoonim se javlja u poljskom jeziku u glagolskom frazemu (p) *iść jak owca na rzeź* gdje je u preostala dva jezika prisutan zoonim *janje* (usp. 1.1.3.).

1.1.2. OVČICA – OVEČKA – OWIECZKA

Zoonim ovčica nosi simboliku i ovce i janjeta s obzirom na dvojnost značenja leksema. Biblijski motiv izgubljene ovce (usp. 1.1.1.) potvrđen je u frazeologiji svih triju jezika deminutivnim zoonimom u djelomično ekvivalentnim svezama imeničke strukture: (h) *izgubljena (zabludjela, zalutala) ovčica*, (č) *zbloudilá (bludná, ztracená) ovečka* i (p) *zbląkana owieczka*. Frazemi su djelomično ekvivalentni jer se (p) frazem razlikuje od (č) i (h) po broju pridjevskih sastavnica.

Krotkost je u Bibliji obilježje svojstveno prije svega janjetu i ovčici, ali i ovci (usp. 1.1.1., 1.1.3.) koji se sa zoonimom ovčica, s iznimkom hrvatskih frazema, pojavljuju u potpuno ekvivalentnim poredbenim frazemima: (č) *krotký jako ovečka* i (p) *łagodny (potulny) jak owieczka*.

Glagolski (č) frazem *hledat ztracenou ovečku*, bez ekvivalenta u preostalim dvama jezicima, motiviran je istom biblijskom prisposobom, a pokazuje djelomično suženje značenja jer opisuje potragu za izgubljenim članom neke skupine i to najčešće u nesvakidašnjim okolnostima (npr. na izletu).

Isti je semantički talog, u proširenom smislu, i potpuno ekvivalentnih imeničkih frazema u hrvatskom i poljskom jeziku s hipokorističnim zoonimom (h) *božja ovčica* i (p) *boża owieczka*. Kod hrvatskoga je frazema došlo do razdvajanja u značenju jer se u užem smislu, jednako kao i u poljskom frazemu opisuje plašljiva osoba, a u širem se smislu odnosi na bubamaru. Promatran u širem smislu ovaj je frazem terminološki izraz koji pripada zoologiji, kao npr. morski pas, polarna medvedica i sl.

1.1.3. JANJE – JEHNĚ – JAGNIĘ

U Bibliji je janje s aureolom simbol Krista i povlaštenu simbol, tj. simbol blagosti, nevinosti i pokornosti (Iz 11, 6, 65, 25; Lk 10, 3; Iv 21, 15). Pozitivna obilježja zoonima *janje* očigledna su u frazeologiji svih triju jezika. Potpuno ekvivalentnim pridjevskim poredbenim frazemima (h) *miran kao janje*, (č) *mírný jako beránek*, (p) *łagodny jak baranek* i *łagodny jak jagnię* opisuje se mirna osoba.

Obilježje strpljivosti potvrđeno je u češkim glagolskim frazemima *být trpělivý jako beránek* i *být trpělivý jako jehně*, te u pridjevskom poredbenom frazemu (*trpělivý*) *jako beránek*.

O poslušnom, miroljubivom i dobrodušnom čovjeku govore potpuno ekvivalentni frazemi pridjevske poredbene strukture (**h**) *krotak kao janje*, (**č**) *krotký jako beránek*, (**p**) *pokorný jak jagnię* i (**p**) *potulny jak jagnię* koji su motivirani osobinom krotkosti svojstvenoj janjetu (usp. **1.1.1.**, **1.1.2.**).

Potpuno ekvivalentni imenički frazemi (**h**) *žrtveno janje* i (**č**) *obětní beránek* upućuju na nedužna čovjeka, žrtvu sudbine ili spleta nesretnih okolnosti. Motivirani su biblijskim simbolom žrtvenoga janjeta (Izl 12, 21–23).

Osobu koja bez protivljenja prihvaća životne nedaće opisuju potpuno ekvivalentni glagolski frazemi (**h**) *ići kao janje na klanje* i (**č**) *jít jako beránek na popravu* motivirani slikom janjeta koje vode na klanje (Iz 53, 7), prema proroku Jeremiji: “*A ja bijah kao janje krotko što ga vode na klanje i ne slutih da protiv mene snuju pakosne naume.*” (Jr 11, 19).

Pozitivna simbolika zoonima *janje* ostaje bez odstupanja, ali svi frazemi u kojima je ovaj zoonim zastupljen nisu pozitivno obilježeni. U djelomično ekvivalentnim imeničkim frazemima (**h**) *vuk u janjećoj koži*, (**č**) *vlk v rouchu (rouše) beránčím* i (**p**) *wilk w jagnięcej skórze* dominira zoonim *vuk* čije negativne osobine zasjenjuju pozitivna obilježja zoonima *janje*, prisutnoga u obliku pridjevske izvedenice, pa se ovim frazemskim svezama upozorava na licemjernu osobu (usp. **1.1.4.**). Takvo negativno konotirano obilježje unosi upravo zoonim *vuk* dok zoonim *janje* i dalje zadržava sva svoja pozitivna svojstva (usp. **1.1.4.**)

1.1.4. VUK – VLK – WILK

Vuk je u Bibliji često simbol prevare i okrutnosti. On je krvoločan (Post 49, 27), simbolizira đavla (Iv 10, 12) i neprijatelja (Mt 7, 15; Iv 10, 12; Dj 20, 29). U frazeologiji svih triju jezika negativna su obilježja vuka poslužila kao antipodi pozitivnim osobinama ovce, janjeta, a u poljskom jeziku i ovna (usp. **1.1.1.**, **1.1.3.** i **1.3.2.1.**).

Zoonim se pojavljuje u potpuno ekvivalentnim imeničkim frazemima svih triju jezika: (**h**) *vuk u ovčjoj koži*, (**č**) *vlk v rouše ovčím*³ i (**p**) *wilk w owczej skórze*, kao i u djelomično ekvivalentnim frazemima (**h**) *vuk u janjećoj koži*, (**č**) *vlk v rouchu (rouše) beránčím*⁴ i (**p**) *wilk w jagnięcej skórze*. Hrvatski i poljski frazemi potpuno su ekvivalentni. Uzimajući u obzir pristup leksemu *janje* (usp. **1.2.2.2.**), češki je frazem djelomično ekvivalentan hrvatskom i poljskom jer bilježi dvije stilske imeničke inačice, te sintaktičku razliku uvjetovanu uzusom. Imenički frazem (**p**) *wilk w baraniej skórze* ne bilježi ekvivalent u ostala dva jezika (usp. OVAN).

Frazemi su bliže motivirani upozorenjem: „*Čuvajte se lažnih proroka koji vam prilaze u ovčjem odijelu, a iznutra su vukovi grabežljivci.*” (Mt 7, 15) i ukazuju na licemjernu osobu.

³ Češki se frazem razlikuje od preostalih po mjestu imeničke i pridjevske sastavnice što je posljedica pravila i uzusa u češkom jeziku, ali ne utječe na značenje.

⁴ Varijantna sastavnica *rouše* smatra se arhaizmom. Redosljed sastavnica je obrnut nego u hrvatskom ((h) imenica+prijedlog+zoonimski pridjev+imenica), (č) imenica+prijedlog+imenica+zoonimski pridjev) i uvjetovan je uzusom, ali ne utječe na značenje.

1.1.5. SVINJA – SVINĚ – ŚWINIA

Svinja se u Bibliji smatra najnečistijom i najprezrenijom životinjom (Lev 11, 7; Iz 65, 4; 66, 3–17; Lk 15, 15–16). Isusove riječi iz Govora na Gori upućene njegovim učenicima: “*Ne dajte svetinje psima! Niti svoga biserja bacajte pred svinje da ga ne pogaze nogama pa se okrenu i rastrgaju vas.*” (Mt 7, 6) motivacijski su impuls djelomično ekvivalentnim frazemima glagolske strukture u svim trima jezicima: **(h)** *bacati/baciti biser (biserje) pred svinje*, **(č)** *házet perly sviním* i **(p)** *rzucac perly przed świnie*. Hrvatski frazem ima dvije imeničke inačice koje nisu zabilježene u preostala dva frazema dok se češki razlikuje po sintaktičkim i morfološkim značajkama. Unatoč spomenutim strukturnim, sintaktičkim i morfološkim razlikama sva tri frazema opisuju neopravdanost ukazivanja ljudima prevelika povjerenja.

1.1.6. TELE – TELE – CIELEŃ, CIELEC

Tele je simbol pokornosti, nezrelosti i naivnosti (Ps 29, 6), a često se spominje i kao žrtva prinostnica (1Sam 28, 24; Am 6, 4; Mih 6, 6; Lk 15, 23). Prisutan je u potpuno ekvivalentnim imeničkim frazemima svih triju jezika **(h)** *zlatno tele*, **(č)** *zlaté tele* i **(p)** *zloty cielec* kojima se opisuje želja pojedinca ili grupe za što većim bogatstvom. U poljskom se jeziku zoonimski leksem sačuvao samo u toj ustaljenoj svezi.

U semantičkoj se pozadini krije biblijska prisnodoba o Izraelcima koji su, iščekujući Mojsija, zatražili od Arona da im napravi Boga koji će ih predvoditi. Aron je od njihovih zlatnih naušnica salio tele kojemu su se klanjali i plesom ga slavili, a to je izazvalo Mojsijevu ljutnju koji ih je zbog njihova idolopoklonstva kaznio (Izl 32, 1–20). Biblijski kip zlatnoga teleta simbol je materijalnih vrijednosti.

Ista je prisnodoba motivirala nastanak imeničkog frazema **(č)** *tanec kolem zlatého telete*, te djelomično ekvivalentnih glagolskih frazema u češkom i poljskom jeziku: **(č)** *klanět se zlatému (zlatýmu) teleti* i **(p)** *klaniać sie (wielbić, czcić) zlotemu cielcowi* značenja kojima se izriče prevelika ljubav prema novcu i njegova važnost u životu ljudi (usp. RBK 1999: 67). Poljski frazem ima tri glagolske, a češki dvije pridjevske inačice čija uporaba ovisi o izboru uzusa – standarda ili supstandarda. Glagoli *klanět se* i *klaniać się* potpuno su ekvivalentni. Iako hrvatski frazeološki rječnici ne bilježe glagolski frazem ekvivalentan navedenima u češkom i poljskom jeziku, nego samo imenički *zlatno tele* i on se rabi s glagolom *klanjati se* (usp. Menac i sur., 2003: 309).

1.2. Zoonimi zastupljeni u biblijskim frazemima dvaju jezika

1.2.1. Zoonimi zastupljeni u hrvatskim i poljskim biblijskim frazemima

1.2.1.1. KRAVA – KRÁVA – KROWA

Krava je simbol plodnosti i hraniteljica ljudi (RS 1994: 304). Ovaj je zoonim prisutan u imeničkim frazemima suprotna frazeološkoga značenja: **(p)** *siedem krów thustych* i **(h)** *sedam gladnih krava* motiviranih biblijskom prisnodobom o sedam debelih i sedam mršavih krava koje je faraon ugledao u snu, a Josip protumačio kao nagovještaj sedam godina blagostanja nakon kojih će uslijediti sedam gladnih godina (Post 41). Međutim, dok je poljski frazem motiviran slikom debelih krava koje simboliziraju obilje i plodne godine, hrvatski je pak frazem motiviran slikom mršavih krava koje najavljuju razdoblje neimaštine i gladi.

Ovi su frazemi ujedno i primjer međujezičnih antonima motiviranih istom slikom.

1.2.1.2. JARAC – KOZEL – KOZIOŁ

Jarac je u Bibliji simbol demona, ali i žrtve (Lev 17, 7; Ps 66, 15; Br 7, 16; 28, 15). U skladu s obredima prinostila su se dva jarca: jedan Bogu za grijeh naroda, a drugi, kojega su puštali u pustinju i nazivali žrtvenim jarcem, zlom duhu Azazelu.

Levitski zakonik (Lev 9, 3–15; 10, 16) opisuje obred pokajanja u kojem veliki svećenik Aron stavlja ruke na jarca, nad kojim ispovijeda sve grijeh Izraelaca i potom ga šalje u pustinju. Jarčev odlazak simbolizira odnošenje svih ljudskih grijeha (RBK 1999: 81). Taj je motiv sadržan u semantičkom talogu potpuno ekvivalentnih imeničkih frazema (**h**) *žrtveni jarac* i (**p**) *koziol ofiarny*⁵ kojima se opisuje glavni krivac, žrtva.

1.2.2. Zoonimi zastupljeni u češkim i poljskim biblijskim frazemima

1.2.2.1. LAV – LEV – LEW

Lav je u Bibliji simbol divljenja (2 Sam 17, 10; Izr 30, 30), ali i najvećeg straha (1 Kr 13, 24–25; 2 Kr 17, 25–26). Biblijska prispodoba o židovskom proroku Danijelu, zatočenom u Babilonu i za kaznu bačenom u spilju s lavovima (Dn 6, 17–25), prepoznatljivija je u potpuno ekvivalentnim imeničkim frazemima (**č**) *Daniel v jámě lvov é*⁶ i (**p**) *Daniel w jaskinie lwów*, te u (**č**) glagolskim djelomično ekvivalentnim frazemima (**č**) *být (cítit se, připadat si) jako Daniel v jámě lvové, upadnout (dostat) se do jámy lvové, octnout se v jámě lvové* i (**p**) *porzucić kogoś jako Daniela w jaskini lwów*. Svi ti frazemi ukazuju na čovjeka koji se našao u opasnoj situaciji, ali se ne može braniti.

Imenički (**č**) frazem *jáma lvová*, iste motivacije, ima suženo značenje i opisuje opasnu situaciju ili mjesto.

1.2.2.2. JANJAC – BERÁNEK – BARANEK

Zoonimi (**č**) *beránek* i (**p**) *baranek* zadržavaju identičnu simboliku kao i hrvatski zoonim *janje* (v. 1.1.3.), stoga ih obrađujemo u sklopu tog leksema. Budući da se rad bavi biblijskim zoonimima, smatramo nužnim pojasniti osnovnu razliku. Zoonimi (**č**) *beránek* i (**p**) *baranek* odnose se na mužjaka, dok hrvatski zoonimski leksem *janje* češće zastupa oba člana moćijskoga para unatoč postojanju leksema *janjac*. Na to upućuje i rod zoonima, u hrvatskom jeziku srednjega, a u češkom i poljskom muškoga roda. Izbor leksema je uvjetovan razlikama pri prevođenju Biblije te stilskom obojenošću i dijalektalnom ograničenošću leksema *janjac* u hrvatskom jeziku (usp. Anić 1999: 364).

1.2.2.3. OVAN – BERAN – BARAN

U biblijskom kontekstu ovan je utjelovljivao snagu rassetoga Krista na križu radi spase-nja čovječanstva (Da 8, 3–20), a simbol je i žrtvene životinje.

Pridjevska izvedenica zoonima *ovan* javlja se u negativno obilježenom imeničkom fra-zemu (**p**) *wilk w baraniej skórze* (usp. 1.1.4.) i u glagolskom frazemu (**č**) *jít jako beran na popravu* kao manje frekventna varijanta od gore navedenog frazema (usp. 1.1.3.).

⁵ Redosljed je frazeoloških sastavnica u frazemima sa zoonimom *jarac* drugačiji (poljski je frazem strukturmoga tipa imenica+pridjev, a hrvatski pridjev+imenica), što je uvjetovano jezičnim pravilima i uzusom, ali ne utječe na značenje.

⁶ Pridjev *lvové* se ustalio u (**č**) frazemu u svojoj arhaičnoj formi na osnovi *Kraličke biblije*, unatoč po-stojanju neutralnoga leksema u ekumenskom prijevodu, ali to ne utječe na značenje.

1.3. Zoonim zastupljen u biblijskim frazemima samo jednoga jezika

1.3.1. Zoonimi zastupljeni u češkim biblijskim frazemima

1.3.1.1. ZMIJA – HAD – WAŹ (ŽMIJA)

Prvo spominjanje zmije u Bibliji vezano je uz Evino iskušenje (Post 3), gdje zmija zbog svoje podmuklosti i lukavosti (Post 3, 2) uspijeva navesti prvu ženu na grijeh i utiskuje u ljudsko srce otrov neposlušnosti. Ta je slika motivirala nastanak imeničkog frazema (č) *hadí plemeno* kojim se opisuje podmuklo, licemjerno ponašanje žene prema muškarcu.

1.3.1.2. GUŠTERICA – JEŠTĚRKA – JASZCZURKA

Gušterica se u Bibliji spominje kao nečista životinja (Lev 11, 30). Pripada skupini gmi-zavaca, tj. rodu zmije i našla je svoj odraz u (č) imeničkom frazemu *ještěrčí plemeno* kao varijanta frazema *hadí plemeno* (usp. 1.3.1.1.).

1.3.1.3. KOMARAC – KOMÁR – KOMAR

Prema podjeli u Starom zavjetu, komarci pripadaju skupini nečistih krilatih kukaca (Lev 11, 20–28). Zoonim komarac pojavljuje se u Svetom pismu u Evanđelju po Mateju: „*Slijepo voďte! Vi cijedite komarca, a devu proždirete.*” (Mt 23, 24). Cijedenje komarca aludira na židovski običaj filtriranja vina (Lev 11, 23), a parabola se odnosi na književnike i farizeje kojima su važnije profane nego sakralne vrijednosti.

Češka frazeologija bilježi glagolski frazem širega shvaćanja biblijskoga citata: (č) *dělat (udělat) z komára velblouda* u značenju, ‘preuveličavati bolest, štetu i sl.’ (usp. 1.3.1.4.).

1.3.1.4. DEVA – VELBLOUD – WIELBŁĄD

I deva se u Bibliji ubraja u nečiste životinje (Lev 11, 4; Pnz 14, 7), a njezina je glavna osobina poslušnost (Post 24, 11). Zoonim se pojavljuje u (č) glagolskom frazemu *dělat (udělat) z komára velblouda* (usp. 1.3.1.3.).

U analiziranim se jezicima ustalio glagolski frazem latinskoga podrijetla *elephantem ex musca facere* s istim značenjem: (h) *napraviti od muhe slona*, (č) *dělat z mouchy slona* i (p) *robić z muchy slonia*.

1.3.1.5. SKAKAVAC – KOBYLKA – PASIKONIK

Skakavci su u Starom zavjetu opisani kao mudri (Izr 30, 24–27) i brzi (Iz 33, 4) i uvijek dolaze u velikom broju (Ps 105, 34; Nah 3, 15).

Starozavjetna najezda skakavaca smatra se najtežom nepogodom koja može zadesiti zemlju. Prema Bibliji to je jedno od deset zla kojima je Gospodin natjerao faraona da pusti Židove iz Egipta (Izl 10, 1–19), a ista se slika odrazila i na češki imenički frazem *egyptské kobylky* odnosno *kobylky egyptské*⁷, kojima se ukazuje na pojave ili ljude koji se iznenada pojavljuju u velikom broju i iza sebe ostavljaju pustoš.

1.3.2. Zoonimi zastupljeni u poljskim biblijskim frazemima

1.3.2.1. PAS – PES – PIES

Pas je simbol čuvara (Iz 56, 10; Job 30, 1) ili odbijanja odnosno poniženja (1 Sam 24, 14; 2 Sam 3, 8; 9, 8; 16, 9).

Biblijska prispodoba o bolesnom Lazaru koji je ležao na pragu kuće bezosjećajnoga bogataša opisuje kako su Lazaru *čak i psi dolazili i lizali mu čireve* (Lk 16, 19–31). Ova je slika našla svoje mjesto u **(p)** frazemu rečenične strukture *goi się (przysycha) jak na psie*, a odnosi se na ranu koja zacjeljuje. Hrvatski govornici poznaju i rabe uzrečicu iste motivacije *na psu rana, na psu zarasla*.

Zaključak

Zoonimi *ovca-ovce-owca, ovčica-ovečka-owieczka, janje-jehně-jagnię, vuk-vlk-wilk, svinja-svině-świnia, tele-tele-cieleł/cielec* zastupljeni su u frazemima svih triju jezika. Zoonimi *krava-krowa, jarac-koziol* prisutni su samo u hrvatskim i poljskim biblijskim frazemima, a *lev-lew, beránek-baranek, beran-baran* samo u češkim i poljskim. Među analiziranim frazemima nema nijednoga s istom zoonimskom sastavnicom samo u hrvatskom i češkom jeziku.

Zoonimi *had (zmija), ještěrka (gušterica), komár (komarac), velbloud (deva) i kobyłka (skakavac)* javljaju se samo u češkim frazemima, a *pies (pas)* samo u poljskima. U korpusu nije zabilježen nijedan zoonim koji se pojavljuje samo u hrvatskim frazemima (usp. **1.3.**).

U biblijskim zoonimskim frazemima svih triju jezika zastupljeniji su zoonimi koji pripadaju skupini domaćih životinja. Najbrojniji su frazemi sa zoonimskom sastavnicom *janje, ovca* i *vuk* te *ovčica* i *tele*.

Najviše potvrda potpune ekvivalencije imaju hrvatski i poljski frazemi, a poljski i češki najmanje. Ekvivalencija izostaje:

- u **(h)** frazemu zbog zastupljenosti drugačije sastavnice odabrane voljom govornika određenoga jezika (**(h)** *krotak kao ovca* nasuprot **(č)** *krotký jako beránek* i **(p)** *łagodny jak baranek*);

- u **(h)** i **(p)** frazemima zbog preuzimanja jedne slike, a zanemarivanja druge (**(h)** *sedam gladnih krava* nasuprot **(p)** *siedem krów głodnych*);

- kod **(p)** i **(č)** frazema zbog neprisutnosti zoonima u ostalim frazemima (npr. **(č)** *velbloud* i **(p)** *pies* (usp. **1.3.**);

- kod **(č)** frazema zbog razlike u strukturi (usp. **(č)** glagolski frazem *být (připadat si) jako Daniel v jámě lvové* nasuprot imeničkom **(p)** *Daniel w jaskinie lwów*, i glagolski **(č)** *hledat ztracenou ovečku*, nasuprot imeničkim frazemima **(h)** *izgubljena (zabludjela, zalutala) ovčica* i **(p)** *zbląkana owieczka*).

Najveća variranja u uporabi zoonima u frazemima identičnoga značenja i identične biblijske motivacije pokazuju zoonimi: *ovca-ovce-owca, ovčica-ovečka-owieczka* i *janje-jehně-jagnię*. Širi pogled na izbor sastavnice pruža pogled na ostale slavenske jezike, pri čemu je vidljivo da su variranja između ovih sastavnica općeslavenska pojava što potvrđuju

⁷ Ovi se frazemi rabe u oba oblika s izmijenjenim redoslijedom sastavnica, ovisno o izboru izvornoga govornika.

frazemi u *Hrvatsko-slavenskom rječniku poredbenih frazema* (2006: 254): *krotak kao ovca* – (slovenski) *krotek kot jagnje (ovčka, ovca)*, (makedonski) *кроток како јagne*, (bugarski) *кротък като овчица*, (ukrajinski) *сумирний (смирний, покірний) як вівця (ягня)*, (ruski) *кроткий как овца (овечка, агнец)*, (poljski) *łagodny (potulny) jak owca (owieczka)*, (češki) *krotký jako ovečka (beránek)*, (slovački) *krotký (tichý) ako ovečka (baránok)*, odnosno *miran kao janje* – (slovenski) *pohleven kot ovčka*, (makedonski) *мирen како јagne*, (bugarski) *кротък като агне (агънце)*, (ukrajinski) *сумирний як ягня (вівця)*, (ruski) *смирный (кроткий) как ягнёнок (агнец)*, (poljski) *łagodny jak jagnię (jagniątko)*, (češki) *mírný (krotký) jako beránek (ovečka)*, (slovački) *krotký (tichý) ako jahniatko (jahňa, baránok, ovečka)* (ibid: 198).

Iz navedenoga je vidljivo da izbor sastavnica varira kod međusobno bliskih zoonima dok je frazeološko i kategorijalno značenje frazema identično s najčešćim podudaranjem ekspresivnog i konotativnog značenja. Izbor zoonimske sastavnice ponajprije ukazuje na drukčiju tradiciju prijevoda Biblije kako među analiziranim trima jezicima tako i među svim slavenskim jezicima.

Prema podrijetlu frazemi su:

- neposredno preuzeti iz biblijskih tekstova (usp. **1.1.5.**),
- nastali pod njihovim utjecajem (usp. **1.1.6.**) ili
- odražavaju izbor govornika koji su preuzeli jednu sliku, a drugu zanemarili (usp. **1.1.3.**).

U hrvatskom i češkom jeziku uočava se širenje simbolike zoonima (janje>ovca, zmija>gušterica).

Sedamnaest zoonima odabranih za ovaj rad svojom su simbolikom motivirali nastanak frazema u istraživanim jezicima u kojima dolazi do pojave deanimalizacije i antropomorfi-zacije zoonima.

Osobine životinja koje im se pripisuju u Bibliji (krotkost, poslušnost, mirnoća, plašljivost itd.), iskorištene su u opisu ljudi istih osobina (*krotak kao janje, miran kao janje* itd.).

Ponašanje životinja kao motivacijski impuls, čest u zoonimskim frazemima, u biblijskim uopće nije relevantan. Međutim, odnos čovjeka prema životinjama, tj. uloga koju im dodjeljuje (žrtvovanje životinja, prinošenje itd.) itekako je prisutna (*zlatno tele, žrtveni jarac i kozioł ofiarny*).

U Starom su zavjetu, zbog čestog motiva žrtvovanja, životinje zastupljenije nego u Novom. Ova provedena analiza podrijetla također potvrđuje da je ishodište biblijskih frazema pretežito Stari zavjet.

Biblijski frazemi općenito pripadaju književnom stilu i češće se pojavljuju u tekstovima nego u svakodnevnom govoru. S obzirom na prisutnost Biblije u kršćanskim sredinama, te zastupljenost i rasprostranjenost biblizama u svim trima jezičnim i kulturološkim kontekstima, biblijske je frazeme moguće promatrati i kao internacionalizme (usp. Menac 1972: 10, 1978: 219, Spagińska-Pruszk 1998: 78).

Očigledno je, dakle, da zoonimski biblizmi čine važnu skupinu frazema istoga podrijetla i motiviranosti. Istraživanje pokazuje da u svim trima jezicima biblijski zoonimski frazemi zadržavaju zatvorenost korpusa i ne pokazuju tendenciju daljnje produktivnosti. Češki jezik bilježi najširu zastupljenost biblijskih zoonimskih frazema i najveću mogućnost transformacije istih, dok poljski i hrvatski frazemi uglavnom zadržavaju kanonski oblik preuzet iz Biblije.